

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН

Мельник Олександр Володимирович

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Правова регламентація сімейних майнових відносин проводиться безпосередньо нормами сімейного права і розрахована на регламентацію зовнішньої та внутрішньої поведінки подружжя, батьків та дітей. Водночас правова регламентація має своє обмеження, а саме: «ті майнові відносини в сім'ї, які безпосередньо впорядковані нормами сімейного права» [9]. Участь у правовій регламентації сімейних майнових відносин беруть правові норми зі своїми похідними, необхідні під час регламентації сімейних майнових відносин і реалізації цих норм.

Щодо сімейних майнових правовідносин слід зазначити, що: «регулююча роль виконується тією частиною, яка виражена у якості юридичної моделі зв'язку прав і обов'язків подружжя, батьків і дітей» [9]. Від майнових відносин, які входять у сферу регулювання цивільного права, їх відрізняє наявність особливого суб'єкта – члена сім'ї.

Отже, ці правовідносини можуть складатися між членами сім'ї. Виходячи з чого, аналогічно класифікації особистих немайнових сімейних правовідносин, майнові сімейні правовідносини можна поділити на внутрішні – між подружжям, між батьками та дітьми; та зовнішні – між іншими суб'єктами сімейного права.

Між подружжям після укладання шлюбу складаються як особисті немайнові правовідносини, так й майнові сімейні правовідносини.

Істотну частину майнових відносин становлять аліментні відносини, зокрема між: подружжям та колишнім подружжям; батьками та дітьми; між іншими особами.

Саме існування інституту аліментних зобов'язань зумовлено «нерівномірним розподілом матеріальних цінностей між членами сім'ї, різною спроможністю останніх отримувати доходи за свою працю» [1, с. 57–59]. У будь-якому суспільстві непрацездатні, вагітні жінки і ті, хто доглядає малолітню дитину, не можуть повною мірою, та й не повинні самостійно забезпечувати собі необхідні умови життя [6, с. 90–92].

Нерідко і дієздатні особи не мають можливості забезпечити себе самостійно не через небажання чи невміння працювати, а через тяжку хворобу.

Як визначається у літературі, це буває: «між подружжям (або колишнім подружжям), іншими членами сім'ї, що відрізняються за станом здоров'я, їх здібностями до праці, мають нерівноцінне майно, що перебуває у власності, обтяжені нерівними майновими обов'язками тощо» [4, с. 20–23].

Виходячи з аналізу законодавства та запропонованих у літературі підходів, більш повне та вірне визначення аліментів буде таке: «аліменти є обов'язковими періодичними виплатами, встановленими судом або угодою сторін на підставі закону, що виплачуються повнолітнім членом сім'ї на користь одного з подружжя, батьків, інших осіб, у процентному відношенні до доходу платника або у твердій грошовій сумі, на утримання дітей, одного з подружжя, колишнього подружжя, батьків, інших осіб» [8].

Аліментне зобов'язання виникає на підставі передбачених СК України юридичних фактів, серед яких: «наявність між суб'єктами сімейних відносин необхідних для аліментів умов; наявність умов, які встановлені угодою сторін або випливають із закону; угода сторін про сплату аліментів чи рішення суду про сплату аліментів» [2].

Зміст аліментних зобов'язань, що виникають у сім'ї, становлять суб'єктивне право однієї сторони та відповідний юридичний обов'язок іншої сторони.

Можна виділити кілька категорій учасників аліментних правовідносин. Коло осіб, пов'язаних аліментними угодами, окреслено у сімейному законодавстві.

Так, аліментнозобов'язаною особою може бути батько, а одержувачем неповнолітня дитина. Саме неповнолітня дитина, оскільки згідно із законом, аліментне зобов'язання закінчується досягненням дитиною 18 років. Утримувати своїх неповнолітніх дітей – це прямий обов'язок батьків, який може бути виконаний як у добровільному порядку, так і в примусовому, шляхом стягнення аліментів [3, с. 32–36].

Також, аліментнозобов'язаною особою може бути батько, а одержувачем непрацездатні повнолітні діти. За загальним правилом, «виплата аліментів на дітей припиняється після досягнення ними повноліття, або набуття дієздатності до зазначеного віку, але якщо діти, які досягли повноліття, непрацездатні та потребують допомоги, то обов'язок батьків їх утримувати не втрачається. Непрацездатними визнаються інваліди, тобто особи, у яких порушено здоров'я, що призводить до певних обмежень життєдіяльності» [5].

Крім того, аліментнозобов'язаними особами виступають повнолітні працездатні діти, а одержувачем непрацездатні батьки, що потребують допомоги. Певною мірою взаємовідносини між батьками та дітьми

щодо надання допомоги та підтримки один одному припускають взаємність та добровільність. Непоодинокі випадки, коли відсутня належна увага дітей по відношенню до нужденних батьків. У цьому випадку законодавець зобов'язує працездатних повнолітніх дітей піклуватися і надавати утримання своїм непрацездатним нужденним у допомозі батькам [7].

Також, аліментнозобов'язаними особами та одержувачами є подружжя та колишнє подружжя. Відповідно до статті 93 СК України: «подружжя має право у шлюбному договорі визначити свої майнові права та обов'язки, крім цього, включити до шлюбного договору будь-які інші положення, що стосуються майнових відносин подружжя» [8].

Таким чином, аліментні правовідносини можуть виникати між будь-якими членами сім'ї, однак, аліментне зобов'язання існує лише між суб'єктами, які прямо вказані в законі чи угоді про сплату аліментів.

Література:

1. Басанська Н.В. Аліментні зобов'язання подружжя. *Юридичний науковий електронний журнал* 2018. № 2. С. 57–59.
2. Булеца С.Б., Іванов Ю.Ф., Ієвіня О.В. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України. Станом на 14.02.2014 р. Київ : «Видавничий дім «Професіонал», 2014. 428 с.
3. Вербіцька, М. В. Актуальні проблеми стягнення аліментів на неповнолітніх дітей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Право*. 2012. Вип. 20, ч. 1, т. 2. С. 32–36.
4. Епрікян А. Аліментні обов'язки інших членів сім'ї та родичів: проблемні аспекти. *Цивільне право і процес. Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2. С. 20–23.
5. Журавльов Д.В. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України. Видавничий дім «Професіонал». 2021. 520 с.
6. Самілик Л. О. Проблеми забезпечення належного виконання зобов'язань зі сплати аліментів. Л.О. Самілик, Л.П. Корбут. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 6. С. 90–92.
7. Сапейко Л. В., Кройтор В. А. Аліменти дітям та батькам : монографія. Харків : Еспада, 2008. 160 с.
8. Сафончик О. І. Шлюбні правовідносини в Україні: теорія і практика : дис. ... докт. юр. наук. 12.00.03. Одеса, 2018. 480 с.
9. Сімейне право України : підручник / за ред. А. О. Дутко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с.